

Boekbespreking

Mw. drs. T.A.M. van Lankveld is als medewerker onderwijsontwikkeling en opleidingsdocent verbonden aan het Onderwijscentrum van de Vrije Universiteit in Amsterdam

Boekbespreking van: Smeijsters H. & Sporken S. (red.) (2004) *Van taak tot competentie: 'Leren leren' voor het hoger beroepsonderwijs*. Houten/Antwerpen: Bohn Stafleu Van Loghum. ISBN 90-313-4157-6, 278 pag., € 23,50

Hogescholen zijn de laatste jaren sterk in beweging. De traditionele vakkenstructuur is inmiddels bij veel hogescholen overboord gezet om plaats te maken voor competentiegericht onderwijs, thema's en/of integrale leerlijnen. Van de overwegingen die aan deze kanteling ten grondslag liggen en de processen die ermee gepaard gaan, is weliswaar veel in interne memo's en beleidsstukken op papier gesteld, maar voor 'de buitenwereld' is deze informatie weinig beschikbaar. Dit is jammer, want de keuzes waar veel hogeschoolmanagers en -docenten voor staan, komen vaak overeen. Eén van de boeken die hierin verandering brengt, is *Van taak tot competentie*, onder redactie van Henk Smeijsters en Sybille Sporken. Dit boek vormt de neerslag van de integrale onderwijsvernieuwing die de zes opleidingen van de faculteiten Sociaal Werk, Sociaal-Pedagogische Hulpverlening en Arbeid en Recht van de Hogeschool Zuyd (toen nog Hogeschool Limburg) sinds 1996 hebben doorgevoerd. Het behelst een radicale onderwijsvernieuwing van docentgestuurd naar competentiegericht onderwijs. De vernieuwing startte vanuit de behoefte (a) te denken vanuit de leeractiviteiten van de student (en niet vanuit de kennisoverdracht door de docent), (b) meer aandacht te hebben voor het werkveld, en (c) meer samenhang te brengen in het curriculum maar werd naarmate de ontwikkeling voortschreed, steeds meer bepaald door het competentiegericht denken. In dit boek worden zowel de onderwijskundige uitgangspunten van deze curriculumvernieuwing beschreven, inclusief de consequenties ervan voor de rollen van de docent, als ook het proces dat tot deze onderwijsvernieuwing heeft geleid. De combinatie van deze invalshoeken maakt het tot een informatief en interessant boek voor onderwijsontwikkelaars en projectleiders uit het hbo.

In het eerste hoofdstuk worden de uitgangspunten uiteengezet. Kernpunten zijn de toename in de zelfsturing en zelfbepaling door de student, het opleiden tot 'reflective practitioners' en een geleidelijke toename in de complexiteit van de competentie-niveaus. Vanuit het uitgangspunt dat in de loop van de opleiding de zelfsturing en zelfbepaling door de student moet toenemen, koos men niet voor één overkoepelend didactisch concept, maar voor vier verschillende, elk voor één jaar van de opleiding: taakgestuurd leren, probleemgeoriënteerd leren, praktijkgestuurd leren en projectgericht leren. Deze didactische concepten worden in hoofdstukken 2 tot en met 5 achtereenvolgens beschreven. Theoretische uitgangspunten worden aangevuld met concrete uitwerkingen uit de agogische opleidingen. Hoofdstuk 6 beschrijft het uitgebreide arse-

naal aan toetsvormen. Er is goed over nagedacht bij ieder didactisch concept de best aansluitende toetsvormen te vinden. Het toetsbeleid van Hogeschool Zuyd staat 'als een huis' en kan als voorbeeld dienen voor tal van hogescholen in het land die met dit vraagstuk worstelen. In hoofdstuk 7 wordt de persoonlijk professionele ontwikkelingslijn beschreven die als een onderscheiden opleidingslijn door de verschillende fasen van de opleiding heenloopt. De functie van het portfolio en het POP hierin wordt uiteengezet, evenals de rol van de mentor. In hoofdstuk 8 vervolgens, worden zowel de verschillende nieuwe docentrollen die het competentiegericht onderwijs met zich meebrengt als de competenties die deze van de docent vragen, uitgewerkt.

In hoofdstuk 9 en 11 komt het proces aan bod dat met deze onderwijsvernieuwing gepaard is gegaan. In het ene hoofdstuk wordt het proces beschreven en geëvalueerd vanuit het perspectief van de manager (directeur), in het laatste hoofdstuk vanuit het perspectief van respectievelijk de betrokken projectleiders en de extern aangetrokken adviseur. Hoofdstuk 10 ten slotte vat een en ander nog een keer samen in de vorm van veelgestelde vragen en antwoorden.

De keuze van de betreffende faculteiten om de zelfsturing en zelfbepaling door de student geleidelijk te laten toenemen en daar het didactisch concept per jaar op aan te passen is een sterke. Er moet echter wel worden opgemerkt dat weinig verwezen wordt naar onderzoek waarop deze inzichten zijn gebaseerd. Termen als taakgestuurd en projectgericht leren worden plompverloren gebruikt, zonder te verwijzen naar verwante literatuur. Daar staat tegenover dat alles wat in het boek beschreven is ook in de praktijk is uitgevoerd en op basis daarvan bijgesteld. De concepten hebben de toets der realiseerbaarheid doorstaan. Het best doordacht zijn de hoofdstukken over taakgericht en probleemgeoriënteerd leren. Het is aardig om te lezen hoe de betrokkenen van oorspronkelijke ideeën als PGO de naar hun inzicht bruikbare elementen hebben gekozen en omgesmeed tot een eigen maar samenhangend geheel. Het hoofdstuk over praktijkgestuurd leren is het minst uitgewerkte hoofdstuk van het boek. Ik mis hier de samenhang en consistentie die in het eerste deel van het boek zo sterk naar voren komt. Dit is jammer, want de stage die zo'n belangrijk onderdeel is van een competentiegericht curriculum, verdient beter.

Zeer interessant zijn de hoofdstukken waarin het proces wordt geëvalueerd. Waar in de overige hoofdstukken de grondtoon overwegend positief is, wat soms wel eens de vraag doet oproepen of het niet een beetje té mooi voorgespiegeld wordt allemaal, blijkt uit de hoofdstukken 9 en 11 dat het (gelukkig!) toch niet allemaal zó gladjes is verlopen. Deze evaluaties vormen zonder meer een waardevolle toevoeging aan de rest van het boek. Hier wordt zichtbaar hoe lastig zo'n radicale omslag kan zijn en hoe men daar lering uit getrokken heeft in de vorm van tips en vuistregels. Het getuigt van lef dat men deze reflecties in het boek heeft geplaatst. Zeker de perspectieven van de directeur en de externe adviseur naast elkaar leveren een fraai beeld op van hoe een en ander tot standgekomen is, juist omdat de twee perspectieven zo verschillend zijn.

Dit alles maakt *Van taak tot competentie* een boek dat zich laat lezen als een mooi voorbeeld van de onderwijsvernieuwing van een hogeschool, een goed doordacht onder-

wijsconcept waarin de samenhang in het curriculum goed geborgd is en toetsing en didactische vormgeving op elkaar zijn afgestemd. Bovendien biedt het boek gaandeweg een *state of the art* overzicht van de belangrijkste aspecten van het hbo anno 2004: competentiegericht onderwijs, projectmatig werken, de rol van POP's en het buitenschools leren. De hoofdstukken laten zich niet afzonderlijk lezen; alles hangt met elkaar samen, dat maakt dat dit werk als één geheel moet worden gelezen. Het boek is erg interessant voor met name onderwijsontwikkelaars en projectleiders die zich (ook) in een proces van onderwijsvernieuwing bevinden of aan de vooravond daarvan staan – ook van andere opleidingen dan de agogische.

In één van de laatste hoofdstukken van het boek geven de auteurs de volgende tip voor het laten slagen van complexe veranderingsprocessen: *'Vier mijlpalen en maak ze zichtbaar.'* Dat is feitelijk wat de auteurs met dit boek hebben gedaan: ze beschrijven een succesvol onderwijsvernieuwingproject en wat ze daarvan hebben geleerd. Het siert hen dat ze deze kennis en ervaring met de rest van de Nederlandstalige gemeenschap delen.